

İlk dəfə XQ-də

“Kamran Bağirov MK-ya zəng vurub Heydər Əliyevdən şikayət edirdi”

(əvvəli qəzetin 7, 10 dekabr saylarında)

Kremlə Heydər Əliyevin köməkçisi işləmiş Camal Camalov o dövrlə bağlı xatirələrini ilk dəfə “Xalq qəzeti”nə danışır

Heydər Əliyevlə gizli rəqabət, o, xəstələndiyi vaxt həmkarlarının münasibətində daha aydın şəkildə üzə çıxdı. Adətən, səhər H.Əliyev işə gələndə katibliyin müdiri, növbəni yeni dəyişmiş müəhifizəçi, hakim və mən sıra ilə dayanıb onu qarşılayırdı. Bu, hər gün təkrar olunurdu. 1987-ci il mayın 11-də, Heydər Əliyevin doğum günündən sonrakı gün saat 9-da, o, katibliyin müdirini yanına çağırırdı. Valeri İvanoviç Qridnev ucaboy, cüssəli adam idi. Bir dəqiqə keçməmiş, o, höyəncəli içəridən çıxıb “Həkim çağırın, Əliyev özünü pis hiss edir” – dedi. Həm Ali Sovetdə növbədəki hakimlər, həm də şəxsi hakimi gəldilər. Saat on ikidə Heydər Əliyev özü kabinetdən çıxıb hakimlərin müşayiəti ilə təcili yardım maşınına əyləşdi. Aydın səhəri, günəşli bir gün idi. Yaxşı xatırlayıram, hakim kabinetdən çıxanda qan-tör içində idi. Mayın 11-dən sentyabra qədər H.Əliyev xəstəxanada oldu və bu müddət ərzində ona təzyiqlər göstərməyə başlandı.

– Ona hansı xarakterdə təzyiqlər edilirdi?

– Dolayısı ilə, bəzən açıq şəkildə işdən öz ərizəsi ilə çıxmasını tövsiyə edirdilər. Hətta oğluna atasını buna inandırmağı məsləhət görmüşdülər. Heydər Əliyev isə xəstəxanada da işini davam etdirir, müşavirə keçirir, tapşırıqlar verir. Qorbaçovun

qəbul iqtisadçısı hazırlanıb, Rijkovun xanımı hər gün oraya köpəklə gəlir və işçilərə otaqları necə yerləşdirmək barədə göstərişlər verir. Rijkovdan bunun nə məsələ olduğunu soruşdum. Oranı şəhəratrafi daça (!) etmək niyyətində olduğunu bildirdi. Oranı da hazırladıq. Amma orada cəmi on gün yaşaya bildilər. Qəzetlər hay-küy qaldırdı və Rijkovlar tez-bazar oranı tərk etdilər. Jurnalistlərin bilmədiyi çox şeylər vardı. İşlər idarəsinin, yəni mənim xəbərim olmadan Lyudmila öz təkidilə təyin etdirirdi və təsərrüfat işləri idarəsinin rəisi vasitəsilə sayızsız-hesabsız xarici radiotexnika, qadın paltarları alırdı”.

– Bu baxımdan sizin Zərifə xanım haqqında dedikləriniz diqqətə layiqdir.

– Elədir. İş üslubu ilə bağlı bir epizodu xatırladım. Heydər Əliyevlə Mirzə İbrahimov arasında çox səmimi münasibət vardı. İldə bir-iki dəfə görüşürdülər. Növbəti görüşlərinin birində H.Əliyev müşavirə keçirirdi və Mirzə müəllim gözləməli oldu. Vaxtı keçirmək üçün söhbət etdik. Məndən soruşdu ki, işin çötündürmü? Mən cavab vermədim. Üzümə baxıb, gülə-gülə: Səni yaxşı başa düşürəm, – dedi.

Əlbəttə, ölkədə baş verən hadisələrin mərkəzində olmaq qürurverici idi. Ona görə heç vaxt işin ağırlığından şikayət etməirdim. Məsələn, katibliyin müdiri Qridnev çox maraqlı adam idi. Mikoyan haqqında dedikləri kimi, o, yağış damcılarının arasından keçir, amma islanmır. Lap ona benzəyirdi. H.Əliyevə qədər orada işləmişdi. H.Əliyev işdən çıxdıqdan sonra Talizniyə, sonra daha neçə birinci müavini işlədi. SSRİ dağıldıqdan sonra Çubayla da işlədi. Səhv etmərsə, 63 yaşında səbəbi məlum olmayan avtomobil qəzasında həlak oldu. Onun Uxov soyadı müavini vardı. Sonra naqliyyət məsələləri üzrə köməkçi vardı – Perminov. Sosial məsələlər üzrə köməkçi Proxorenko idi. Heydər Əliyevin hakimi Borodkin indi də sağdır. Təəssüf ki, o kadrların çoxu dünyasını dəyişib. Soloduxin çıxışların hazırlanmasına yardım edirdi. O, Heydər Əliyevlə bir il işlədi, sonra onu Çermenkonun yanına davət etdilər.

H.Əliyevlə Soloduxin arasında çox yaxşı münasibət vardı. Savadlı, təmkinli adam idi. Onun indi 86 yaş var. Bu yaxınlarda qədr Federasiya Şurasında Matviyenko-nun köməkçisi kimi çalışırdı. Soloduxin həm də yaxşı həmsöhbət idi. Bir gün mənə dedi ki, 1961-ci ildən ölkə rəhbərlərinin çıxışlarını hazırlayıram, ya da redaktə edirəm. Hətta Matviyenko tədbirlərdə çıxış edəndə Soloduxinin dəsti-xəttini hiss edirdim. Bir dəfə Matviyenko yazılı mətn olmadan canlı müsahibə verdi. Müşahidə qabiliyyəti güclü olanlar onun yazılı çıxışları ilə müsahibəsi arasındakı fərqi hiss etdilər. Soloduxinin yerinə Qavrilov gəldi.

– İndi bu sahədə bir az uzaq sual verəcəyəm. Pyatibrat soyadı Sizə tanışdır?

– Əlbəttə. Vasili Lukič Pyatibrat Azərbaycanı tikinti sənayesi nazirinin müavini idi. Bu vəzifədə uzun müddət çalışdıqdan sonra Moskvaya gəldi.

– Bəli. Azərbaycanda 18 il işləyib və Heydər Əliyevlə yaxın münasibətdə olub. Ulu öndər onu mütəxəssis kimi çox dəyərləndirirdi.

– Sonra, deyərsən, Moskvanın meri Lujkovun müavini oldu.

– Məncə, Moskva ətrafının inkişafı üzrə komitənin rəhbəri oldu. Vasili Lukič indi 94 yaşındadır. Yeni Moskvada bizim yanımızda bağ evi var. Rastlaşanda və ya zəngləyəndə mənə “Salam əleyküm” deyər salamlayıb. Azərbaycanda haqqında, Heydər Əliyev haqqında həmişə minnətdarlıqla danışır.

– Bu yaxınlarda keçirilən tədbirlərdən birinə dəvət etdim. Mənim üçün belə tədbirlərə gətmək çətindir, dedi. Amma dəvət üçün təşəkkürünü bildirdi.

– Onun həyat yoldaşı Bakıda 6 nömrəli məktəbdə direktor işləyib. Camal müəllim, Heydər Əliyev kimi böyük şəxsiyyət haqqında danışdıqlarınız oxucular üçün maraqlı olacaq. Bunun üçün Sizə təşəkkür edirəm və bu mövzuda yenə görüşməyə ehtiyac olduğunu düşünürəm.

– Sağ olun. Sonda onu da demək istəyirəm ki, Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin bu gün çox yüksək səviyyədə olması Heydər Əliyevin yaxın qonşu və strateji müttəfiqi kimi Rusiyaya həmişə uzaqgörənliklə verdiyi qiymətin nəticəsidir. Rusiya böyük dövlət olmaqla yanaşı, həm də bizim ən yaxın qonşumuzdur. Atalarımızın “yaxın qonşu uzaq qohumdan yaxşıdır” sözü əbas yerə deyilməyib. Sevinirəm ki, həmin siyasəti Prezident İlham Əliyev bu gün uğurla davam etdirir.

Səhəti qələmə aldı:
Cəfər SADIQ

Moskva

– Bəs, Heydər Əliyev işdən çıxdıqdan sonra sizin taleyiniz necə oldu?

– Tam üç ay işimə davam etdim. Eyni rejimdə, eyni ritmdə. Hər gün səhərdən axşam saat doqquza, ona qədər işdə olurdum. Tək mən yox, bütün katiblik. 1988-ci il fevral ayının 13-də Dövlət Plan Komitəsinin sədri işləmiş Nikolay Vladimiroviç Talizini Nazirlər Soveti Sədrinin birinci müavini təyin etdilər. Sabahısı gün, ayın 14-də Qridnev yanına gəldi və dedi ki, Talizinin bu yerə öz namizədi var. Səni gəldiyin yerə geri göndərirəm. Mənim cavabımı gözləmədən telefonu götürüb Kamran Bağirova zəng elədi: “Kamran Mamedoviç, Nikolay Vladimiroviçin adından sizdən xahiş edirəm ki, Camal Kamaloviç Camalovu Azərbaycanın daimi nümayəndəliyində işlə təmin edəsiniz. O, buraya daimi nümayəndəlikdə gəlmişdi”. Şənbə günü idi və mən növbəti həftənin əvvəlindən daimi nümayəndəlikdə işə başladım. Burada hava-lar dəyişmişdi. Azərbaycanın sabiq yerli sənaye naziri, Kamran Bağirovun dostu Sənan Axundov bu vəzifəyə təyin edilmişdi. Tezliklə Həsən Seyidov Moskvaya gəldi və mənə təskinlik vermiş kimi dedi: “Gömrü-sən də, o böyüklükdə kişini necə çıxartdılar. Sən hələ cavansan. Baş referent kimi işinə davam et”.

İşə başlasam da özümlə qarşı ögey münasibət gördüm. Altı ay işlədim, amma rəhbərlikdən heç bir tapşırıq almıdım. Halbuki S.Axundovla bir binada yaşayırdıq, onun mənzil alması H.Əliyev kömək etmişdi. Sonra o, evini dəyişib Bakıya köçdü. Daimi nümayəndəlikdə işləyərkən Azərbaycanda vəziyyətin gərginləşməsi ilə əlaqədar axşamlar nümayəndəlikdə növbə çəkirdik. Bir axşam Kamran Bağirov mənə zəng elədi. Sumqayıtda vəziyyət qarışanda Cahangir Müslümzadə Moskvada idi. Onunla əlaqə yaratdığım və o, ilk reyslə Bakıya uçdu. 1988-ci ilin apreldə komendant Kamayev mənə zəng vurub telefonu Heydər Əliyevə verdi. O, məndən Əbdürrəhman Vəzirovun telefon nömrəsini istədi. Sonralar başa düşdüm ki, Vəzirovun Azərbaycana rəhbər göndərilməyini H.Əliyev əvvəlcədən duymuşdu. May ayında Qorbaçov Ə.Vəzirovu Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi seçdi. Yəni öz fikrimi deyirəm: Azərbaycana rəhbərlik edənlərin hamısını tanıyırdım. H.Əliyevin dövlət xadimi kimi onların hər birindən çox güclü olduğuna şübhəsiz idi. Moskvaya gələrkən birinci katib kimi öz yerinə məsləhət gördüyü Kamran Bağirov isə zəif kadr idi. O, hətta Heydər Əliyevin onun Azərbaycana sərbəst rəhbərlik etməsinə mane olmasından Moskvaya – Mərkəzi Komitəyə şikayət edirdi. Fikrimcə, Bağirovun o vəzifəyə təyin edilməsi yanlış idi. Çünki o, tələb olunan meyara uyğun deyildi. Vəzirov isə Bağirovdan da zəif adam idi...

– Əlbəttə, eşitmişik. Bu barədə çox danışılırdı.

– Amma Rijkovun xanımının “sərgüzeştərlərini” çoxları bilmir. Yuxarıda haqqında danışdığım Smirnyukov müsahibəsində maraqlı məqamlara toxunur. Bir gün ona Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin (DTK) hökumət nümayəndələrinin mühafizəsini təmin edən 9-cu idarəsinin rəisi Plexanov zəng eləyib Rijkovun mühafizə rəisini dəyişmək lazım olduğunu deyib. Bu barədə Smirnyukov danışır: “Onu tanıdığım görə soruşdum: Niyə? O ki öz işini yaxşı yerinə yetirir. Haqlısiniz, – dedi, – amma Rijkovun arvadının təsiri altına düşüb. Bir az gözləməyi məsləhət gördüm. Rijkov xaricə səfərinin hazırlanması zamanı xanımı deyib ki, onun üçün hər şey Raisa Maksimovna üçün edilən səviyyədə təşkil olunsun. Bu, artıq yolverilməz idi. Kimsə Mərkəzi Komitəyə məlumat verməmişdi və oradan gələn sət cavab Nazirlər Soveti Sədrinin səfəri-ni hazırlayan təsərrüfat idarəsinə silkələdi: “Ölkədə bir “birinci xanım” var! Aydındır-mı?”.

Bundan sonra siyasi məsələlərə Raisa Maksimovna kimi qarışmasa da, Lyudmila Rijkova təsərrüfat işlərində öz bildiyini edirdi. Rijkov Baş nazir təyin olunduqdan sonra ona əvvəllər Molotovun, Xruşşovun, Podqornının yaşadığı daçanı və 30 hektar sahəni verdilər. Az sonra Rijkov daçada hovuz olmasından narazılığını bildirdi və Qorbaçovdan buna icazə alıb. Ona məsləhət gördüm ki, yaxında Qrişin daçanı təhvil verəcəksən, orada hovuz var. Razılaşdı. Az keçmədi ki, mənə yenə Lyudmila ilə bağlı şikayət gəldi. Mühafizə idarəsinin müavini dedi ki, Barvixaya yaxınlığında

– Heydər Əliyevin iş rejiminə, üslubuna tab gətirmək elə də asan deyildi. Bu baxımdan onun ətrafındakı, tabeliyində-